

Nezbytnost zvýšení úrovně ekonomické výchovy v ČSLA po XVI. sjezdu KSČ

Rozhodný obrat v ekonomickém myšlení a jednání — kategorický požadavek XVI. sjezdu KSČ — se plně vztahuje i na ČSLA. Tento obrat nebude jednoduchý. Předpokládá to, mimo jiné, prohloubení marxisticko-leninského vědomí příslušníků armády a zvláště podstatné zintenzívnění ekonomické výchovy. Tato nezbytnost vyplývá z celé řady vnitřních i vnějších ekonomických, politických, vojenských a dalších faktorů.

Především v souvislosti s budováním rozvinutého socialismu nabývá řešení ekonomických otázek dalšího rozmachu naší společnosti na stále větším významu. Vstupujeme do období, kdy je nevyhnutelné — má-li se socialismus dále rozvíjet — uskutečnit přechod od extenzivního k intenzivnímu typu socialistické rozšířené produkce. Jen zvýšením efektivnosti společenské výroby, jejím pozvednutím na novou kvalitativní úroveň, realizací strukturální přestavby národního hospodářství, spojením vymožeností vědeckotechnické revoluce s přednostmi socialistických výrobních vztahů a podstatným prohloubením socialistické ekonomické integrace, můžeme překonat omezenost vlastních surovinových a palivově energetických zdrojů, limitovaný rozsah pracovních sil a investiční bariéry.)

Zvláštností současného ekonomického vývoje socialistických států včetně ČSSR na daném historickém stupni je, že za-

uzlení vnitřních ekonomických rozporů, které je nutné řešit odhalením a využitím imanentních ekonomických zákonů a zákonitostí, je zároveň spjata a znásobena vývojem vnějších světových ekonomických podmínek. Strukturální, surovinová, palivově energetická, potravinová, finančně měnová, ekologická, sociální a jiné krize a problémy kapitalistického světa totiž nemohou nemít dopad na socialistické společenství. Získávání mnohých komodit na světovém trhu se stalo velmi obtížným, zvýšila se konkurence a zintenzívnila se různá diskriminační opatření ze strany vyspělých kapitalistických států vůči ČSSR a ostatním socialistickým zemím.

Značně napjatou se stala mezinárodní situace. Imperialismus se pokouší narušovat proces uvolňování mezinárodního napětí, v zemích Severoatlantického paktu se rozpoutává nové kolo zbrojení. Jak prohlásil s. L. I. Brežněv na XXVI. sjezdu KSSS: „Z mezinárodního hlediska bylo uplynulé období složité a bouřlivé. Vyznačovalo se především urputným zápasem dvou směrů ve světové politice. Na jedné straně to byla orientace na zastavení horečného zbrojení, na upevňování míru a uvolňování a na obranu svrchovaných práv a svobody národů. Na druhé straně to byla orientace na ochromování procesu uvolňování a na stupňování horečného zbrojení, politika výhrůžek, vměšování do záležitostí jiných zemí a potlačování osvo-

bozenického boje.“ (XXVI. sjezd KSSS. Dokumenty a materiály, Svoboda, Praha 1981, s. 5.)

Výše uvedené procesy nacházejí svůj odraz i při řešení otázek ekonomického zabezpečování obrany. Přitom souběh různých činitelů působí často protikladně. Na jedné straně přechod k intenzivnímu typu ekonomického rozvoje, zvyšování efektivity v národním hospodářství i v ozbrojených silách, umožňuje relativně snižovat podíl vyčleňovaných zdrojů na obranu. Zároveň podstatným způsobem budou v socialistickém společenství slít integrační procesy, což rovněž umožní řešit úkoly obrany efektivněji a úsporněji.

Na druhé straně stupňující se vědeckotechnická revoluce ve vojenském a přijaté dlouhodobé zbrojní programy imperialismu, jejichž cílem je získat v průběhu 80. let vojenskou převahu USA nad SSSR a NATO nad Varšavskou smlouvou a militaristické záměry ČLR působí opačným směrem. Také v souvislosti s rozvojem národně osvobozenického hnutí, zvyšováním počtu rozvojových zemí se socialistickou orientací a snahou imperialismu o kontrarevoluční zvrat, budou se zřejmě zvyšovat internacionální závazky socialistických zemí.

Tyto skutečnosti vyžadují zvýšit rozsah zdrojů pro zabezpečení obrany a posilovat celkovou obranyschopnost ČSSR, zvláště bojovou připravenost ozbrojených sil. Na XVI. sjezdu KSČ soudruh G. Husák ve zprávě o činnosti zdůraznil: „Mezi naše nejdůležitější úkoly patří upevňovat a zvyšovat obranyschopnost naší země. Budeme i nadále budovat Československou lidovou armádu jako nedílnou součást ozbrojených sil států Varšavské smlouvy. Nebudeme litovat sil a prostředků, aby naše armáda byla vysoce moderní armádou, bezmezně oddanou straně a lidu, schopnou společně se Sovětskou armádou a armádami ostatních států Varšavské smlouvy uchránit mír a vymoženosti socialismu.“ (Sborník hlavních dokumentů XVI. sjezdu KSČ, Svoboda, Praha 1981, s. 35.)

Další nasycování a probíhající přezbrojování ČSLA novou moderní bojovou technikou a zbraňovými systémy vyzvedává do popředí význam vojenskoekonomického rozhodování a přístupu ve všech oblastech činnosti armády i ve všech členských řízeních. Vojenskoekonomická efektivnost se totiž netýká jen výběru vhodných prostředků obrany a způsobu jejich vývoje, výroby a zavedení do výzbroje, nýbrž i způsobu jejich využívání při plnění stanovených úkolů bojové pohotovosti, bojové a politické přípravy a ostatních činností vojsk.) (Spe-

cifickým problémem je ekonomická výchova ve výrobně hospodářských, opravárenských a jiných organizacích ČSLA sloužících potřebám armády. Obsah ekonomické výchovy v těchto institucích a zařízeních je v podstatě shodný s obdobnými úkoly v civilních podnicích. Zaměřuje se především na pochopení a uplatňování zásad Souboru opatření ke zdokonalení soustavy plánovitého řízení národního hospodářství.) (Rozhodování velitelů a činnost vojsk má tak svou ekonomickou stránku, je jednotou vojenské a ekonomické činnosti. V tomto smyslu představuje společenskovo výrobní vztah zprostředkovaný specifickou spotřebou v nevýrobní sféře. Umění příslušníků ČSLA a zvláště velitelů, je jedním z faktorů bojové síly a bojové připravenosti ozbrojených sil. Jak uvedl ministr národní obrany s. M. Džúr na celarmádním stranickém aktivu k závěrům XVI. sjezdu KSČ, mezi hlavní úkoly ČSLA, které je třeba mít na zřeteli, patří „v neposlední řadě umění velitelů řídit vojska a efektivně využívat bojových a materiálních prostředků.“ (M. Džúr: Zvyšovat všestrannou připravenost ČSLA, Obrana lidu, 11. 6. 1981, s. 4.)

V kontextu s výše uvedenými podmínkami a požadavky je tedy nevyhnutelně podstatné zvýšit úroveň ekonomické, resp. vojenskoekonomické výchovy příslušníků ČSLA. Proto i nová Směrnice pro ideologickou práci v ČSLA zdůrazňuje potřebu rozvoje ekonomické výchovy a propagandy v základních úkolech a formách ideologické práce a stanoví její obsah. Rovněž ve „Zprávě o uplatňování požadavků vědeckotechnického rozvoje v podmínkách ČSLA“, projednané předsednictvem ÚV KSČ dne 8. 5. 1981, se stanoví úkol „kvalifikovaně rozvíjet vojenskoekonomickou a ekonomickou propagandu a výchovu v jednotě s požadavky na morální, politickou, psychologickou a odbornou připravenost příslušníků ČSLA.“ (Zpráva o uplatňování požadavků vědeckotechnického rozvoje v podmínkách ČSLA, projednaná na 5. schůzi PÚV KSČ dne 8. 5. 1981, s. 10.)

Spoluvinu na tom, že ekonomická výchova v ČSLA nezaujímá ještě plně své místo, objektivně dané jejím významem v současné etapě rozvoje naší společnosti, má i ekonomická věda. Proto předpokladem zkvalitnění účinnosti vojenskoekonomické výchovy je rozvinutí politické ekonomie a válečné ekonomiky, jež především reprezentují ekonomické disciplíny v ČSLA, všech jejich dílčích funkcí: poznávací, světónázorové, vzdělávací, praktické, základ pro řízení vojenskoekonomických

procesů, prognostické a společenské výrobní síly.

Předmětem marxisticko-leninské politické ekonomie je zkoumání zákonitostí společenské stránky výroby, tj. výrobních vztahů v oblasti výroby, rozdělování, směny a spotřeby na rozličných stupních jejího historického vývoje a v úzké souvislosti s vývojem výrobních sil a politické nadstavby. Výsledkem zkoumání jsou ekonomické kategorie a zákony, které vytvářejí ucelený teoretický systém poznatků, jimiž je objasněna podstata ekonomické reality na daném stupni poznání. Ve své poznávací (teoretické) funkci tak politická ekonomie odhaluje ekonomické zákonitosti vítězství nového společenského řádu, ekonomické zákony výstavby a fungování socialistické ekonomiky v jejích jednotlivých historických etapách.

Válečná ekonomika se metodologicky opírá a navazuje na poznatky politické ekonomie. Její předmět zkoumání je značně užší. Zahrnuje válečné ekonomické vztahy, čili specifické výrobní vztahy, které vznikají v procesu ekonomického zabezpečování války v daném společensko-ekonomickém zřízení v míru i v samotné válce. V procesu zkoumání válečné ekonomických vztahů odhaluje a poznává ekonomické zákonitosti přípravy a vedení války.

Čím je stupeň poznání jako odraz objektivních ekonomických procesů hlubší, tím je možné plněji a účinněji rozvinout i ostatní funkce. Ve světónázorové (ideologické, ideově výchovné) funkci politická ekonomie jako jedna ze tří základních součástí marxismu-leninismu je důležitým prostředkem ideologického působení a upevňování třídního pohledu a postoje ke společenskému vývoji, nástrojem boje proti buržoazním a revizionistickým ekonomickým teoriím a koncepcím.

Marxisticko-leninská válečná ekonomika jako teorie ekonomického zabezpečování obrany socialismu přispívá ke sledování vojenskoekonomických aspektů, podílí se na formování branné, resp. vojenské stránky vědeckého světového názoru. Ukazuje na nevyhnutelnost internacionálního řešení ekonomického zabezpečování obrany socialistických zemí v podmínkách třídně rozděleného světa. Odhaluje válečné ekonomické přípravy imperialismu, vyvrací buržoazní ideologická klíše o tzv. „komunistickém nebezpečí“, „sovětské vojenské hrozbě“, „obraně svobodného světa“ apod. a apologetiku o prospěšnosti militarizace ekonomiky a vědy ve vyspělých kapitalistických státech.

Vedle světónázorového vlivu vstupuje ekonomická příprava i do odborné přípravy příslušníků ČSLA. Ve vzdělávací (kulturně výchovné) funkci má politická ekonomie a válečná ekonomika nesmírný význam pro zvyšování kvalifikace příslušníků ČSLA i pro rozvoj jejich aktivity a iniciativy, čímž vytváří zpětně širší podmínky i pro samotný rozvoj ekonomické vědy.

Se vzdělávací funkcí je spjata praktická funkce politické ekonomie a válečné ekonomiky (prakticko-hospodářská), která se projevuje ve formulaci principů ekonomického přístupu k vojenským a vojensko-technickým problémům s cílem využívání prostředků obrany k dosažení maximálního vojenského, ale i ekonomického efektu. Politická ekonomie a válečná ekonomika tak dávají návod pro vytvoření algoritmů řešení a racionální přístup k plnění úkolů.

Praktická funkce bezprostředně souvisí s nově vystupující funkcí základů pro řízení vojenskoekonomických procesů. V této funkci slouží politická ekonomie a válečná ekonomika jako teoretickometodologický základ pro optimalizaci řídicí struktury a činnosti. Je ztělesněna v základních leninských zásadách řízení jako je princip plánovitosti, jednoty politického a odborného přístupu, demokratický centralismus, metoda hlavního článku, princip vědeckosti, konkrétnosti, komplexnosti atd. Zvláštní význam má princip plánovitosti. Z hlediska posílení perspektivnosti plánovitého řízení je možné vyčlenit jako samostatnou a specifickou prognostickou funkci politické ekonomie a válečné ekonomiky.

Funkce politické ekonomie a válečné ekonomiky jako společenské výrobní síly odráží nejpodstatnější změnu v obsahu a ve společenské úloze vědy v období VTR, v její výrobní aplikaci. Realizuje se v technice, technologii, organizaci a řízení. Podobně je tomu i v armádě, kdy v rámci celého systému vojenských, technických, přírodních a společenských věd je vymezeno místo též politické ekonomii a válečné ekonomice. Materializují se ve vojenské technice, způsobech vedení ozbrojeného zápasu a jeho řízení v příslušných etapách současné revoluce ve vojenství.

Jednotlivé dílčí funkce politické ekonomie a válečné ekonomiky jsou úzce spjaty, nelze je od sebe odtrhávat. Zastávání jedné z nich omezuje rozmach ostatních funkcí a snižuje společenský význam politické ekonomie a válečné ekonomiky v ČSLA. Proto v současnosti vyvstává potřeba harmonicky je rozvíjet

v určitých vzájemných proporcích, které mají objektivní základ a mění se v souladu se zákonitým vývojem společnosti a armády.

Na základě rozvoje politické ekonomie a válečné ekonomiky a jejich funkcí je třeba ve spolupráci s pedagogickou vědou a stranickopolitickou prací rozpracovat problematiku konkrétních cílů, obsahu, prostředků a metod ekonomické výchovy v podmínkách ČSLA. V tomto smyslu je nezbytné dotvořit ucelený systém vojenskoekonomické výchovy a přípravy příslušníků ČSLA, který by zahrnoval vojenskou školu, formy a prostředky ideové výchovné a masové politické práce, socialistickou soutěž, hromadné sdělovací prostředky atd.

V našich útvarech se zatím nesetkáváme s velmi účinnou formou vojenskoekonomické výchovy — s ekonomickou konferencí, která je běžným zaměstnáním v útvarech Sovětské armády, Národní lidové armády NDR i v dalších socialistických zemích. Spojení politické ekonomie a válečné ekonomiky s praxí má v so-

cialistických zemích i další různé formy, např. písemné dohody výzkumných pracovišť, kateder a skupin vojenských škol s konkrétním svazkem. Těto družby je možné využít k různým ekonomickým výzkumům, k ověření forem a metod vojenskoekonomické výchovy a propagandy, k zpracování a obhajobě kandidátských a doktorských disertačních prací apod. Domníváme se, že podobné zkušenosti by se mohly uplatnit i v našich podmínkách.

V souvislosti s potřebami rozvíjející se socialistické společnosti, s postupující vědeckotechnickou revolucí a v organické návaznosti na dynamický vývoj vojenství se musí v profesioqramu příslušníků ČSLA nutně odrazit i zvýšené požadavky na vojenskoekonomickou výchovu a přípravu. Je účinnou zbraní v ideové výchovné práci, nástrojem formování vědeckého světového názoru i návodem k vojenskoekonomickému myšlení a jednání, k zefektivnění vojenskoekonomické činnosti, k odkrývání dodatečných zdrojů a rezerv, k prosazování zákona ekonomie času, který K. Marx nazval prvním ekonomickým zákonem.